

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23.09.2008, sp. zn. 29 Cdo 2287/2008, ECLI:CZ:NS:2008:29.CDO.2287.2008.1

Číslo: 67/2009

Právní věta: Ustanovení § 446 obch. zák. o nabytí věci od nevlastníka, nelze použít pro nabytí obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 23.09.2008

Spisová značka: 29 Cdo 2287/2008

Číslo rozhodnutí: 67

Číslo sešitu: 6

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Koupě

Předpisy: § 115 předpisu č. 513/1991Sb.

§ 129 předpisu č. 40/1964Sb.

§ 134 předpisu č. 40/1964Sb.

§ 19 odst. 2 předpisu č. 328/1991Sb. ve znění do 31.12.2007

§ 446 předpisu č. 513/1991Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Rozsudkem ze dne 3. 11. 2006 zamítl K r a j s k ý s o u d v Brně žalobu, kterou se žalobce (Ing. P. K.) domáhal vůči žalované (správkyni konkursní podstaty úpadkyně G., a. s.) vyloučení obchodního podílu ve společnosti G. R., s. r. o., z konkursní podstaty úpadkyně.

Soud vyšel ze zjištění, podle kterých:

1) pozdější úpadkyně a Z. K. uzavřeli dne 2. 5. 1995 smlouvu o převodu obchodního podílu (dále též jen „první smlouva“), podle jejíhož obsahu se pozdější úpadkyně zavázala převést obchodní podíl na společnosti G. R., s. r. o., ve výši 100 % (dále též jen „sporný obchodní podíl“) na Z. K.; v článku III smlouvy se Z. K. zavázal uhradit pozdější úpadkyni „peněžitý vklad ve výši 100 000 Kč“;

2) stejné smluvní strany uzavřely téhož dne „smlouvu o bližších podmínkách převodu obchodního podílu“, podle jejíhož obsahu peněžitý vklad 100 000 Kč a hodnota nemovitostí, vlastněných společnostmi G. R., s. r. o., budou vypořádány dle samostatné dohody;

3) pozdější úpadkyně a Z. K. uzavřeli dne 7. 6. 1995 „dohodu o úplatě za převod obchodního

podílu“, v níž se smluvní strany dohodly, že výše úplaty za převod sporného obchodního podílu činí 2 549 698 Kč;

4) Z. K. a žalobce uzavřeli dne 15. 6. 2001 smlouvu o převodu sporného obchodního podílu (dále též jen „druhá smlouva“), podle jejíhož obsahu převedl Z. K. sporný obchodní podíl na žalobce, a to za „kupní cenu“ ve výši 100 000 Kč;

5) na majetek úpadkyně byl (usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 15. 3. 2002, sp. zn. 44 K 39/2001) prohlášen konkurs a

6) žalovaná správkyňe konkursní podstaty pojala sporný obchodní podíl do konkursní podstaty úpadkyně.

Odkazuje na ustanovení § 115 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, § 46 a § 37 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, dospěl soud prvního stupně k závěru, že první smlouva je absolutně neplatným právním úkonem, neboť v ní nebyla specifikována cena za převod obchodního podílu, „což je u úplatných smluv obligatorní podmínka“. Následné dodatky smlouvy nemohou na její neplatnosti nic změnit. Z. K. proto nemohl „platně převést tuto majetkovou hodnotu na žalobce“, neboť nikdo nemůže převést více práv, než má sám. Žalobci tak nesvědčí právo ke spornému obchodnímu podílu, jehož vyloučení z konkursní podstaty úpadkyně se domáhá.

V r c h n í s o u d v Olomouci rozsudkem ze dne 19. 12. 2007 rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil (první výrok) a rozhodl o nákladech odvolacího řízení (druhý výrok).

Odvolací soud shodně s názorem soudu prvního stupně nepovažoval ujednání obsažené v článku III první smlouvy za dohodu o ceně za převod obchodního podílu, poukazuje i na obsah „smlouvy o bližších podmínkách převodu obchodního podílu“, z něž plyne, že výše úplaty za převod obchodního podílu měla být stanovena (až následně) samostatnou dohodou, k čemuž došlo 7. 6. 1995.

Cituje názory právní doktríny i rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 5. 4. 2006, sp. zn. 29 Odo 221/2002 (správně [29 Odo 221/2005](#)), uveřejněné v časopise Soudní judikatura číslo 9, ročník 2006, pod číslem 133, a ze dne 7. 2. 2006, sp. zn. [29 Odo 1241/2004](#), uveřejněné v časopise Soudní judikatura číslo 6, ročník 2006, pod číslem 89, odvolací soud uzavřel, že v úplatné smlouvě o převodu obchodního podílu musí být uvedena cena nebo stanoven způsob jejího určení, jinak je tato smlouva jakožto neurčitý právní úkon (§ 37 obč. zák.) absolutně neplatná, přičemž dodatečnou dohodou o chybějící náležitosti smlouvy nelze její neplatnost zhojit.

V projednávané věci pak nepřichází v úvahu ani aplikace ustanovení § 446 obch. zák., jež je zařazeno do úpravy kupní smlouvy a týká se pouze nabytí movitých věcí na základě kupní smlouvy uzavřené podle § 409 a násl. obch. zák., případně s ohledem na odkaz obsažený v ustanovení § 554 a § 483 obch. zák. nabytí vlastnického práva k předmětu díla zhotovenému z movitých věcí, které zhotoviteli nepatří, a přechodu vlastnického práva k movitým věcem při prodeji podniku. Při „nabytí věcí“ podle jiných smluv, popřípadě při „nabytí nemovitostí“ nebo jiných majetkových hodnot, je však použít nelze. Jelikož jde o výjimku z obecného pravidla, podle kterého nikdo nemůže převést na druhého více práv, než kolik má sám, je nutné „při použití“ tohoto ustanovení postupovat maximálně restriktivně, aby byla vyloučena jakákoliv možnost jeho zneužití k jiným účelům, než pro které bylo zákonodárcem stanoveno, tj. k zajištění právní jistoty obchodního styku. Proto ustanovení § 446 obch. zák. na nabytí obchodního podílu aplikovat nelze.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, jehož přípustnost opírá o ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, namítaje, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci, tedy uplatňuje dovolací důvod uvedený v ustanovení

§ 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř., a navrhuje, aby Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu, případně i rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc vrátil příslušnému soudu k dalšímu řízení.

Odvolací soud podle názoru dovolatele pochybil, neaplikoval-li na projednávanou věc ustanovení § 27 odst. 2 obch. zák., ve znění účinném ke dni zápisu převodu sporného obchodního podílu podle první smlouvy do obchodního rejstříku (tj. ke dni 5. 6. 1995), zakotvující princip negativní materiální publicity. Převod podle první smlouvy nebyl „nikým zpochybňován a jakkoliv napadán“ a žalobce při uzavírání druhé smlouvy „vycházel zcela ze zápisu v obchodním rejstříku, který musel považovat za odpovídající skutečnosti“. Opačný výklad, zastávaný nižšími soudy, je „z tohoto pohledu neudržitelný, absurdní a vylučuje smysl vedení obchodního rejstříku“.

Dovolatel nesouhlasí ani se závěrem odvolacího soudu, podle něhož na smlouvu o převodu obchodního podílu nelze, ani analogicky, aplikovat ustanovení § 446 obch. zák. Podle názoru dovolatele obchodní zákoník „upřednostňuje především dobrou víru smluvních stran, což se projevuje např. v závazkových vztazích právě u kupní smlouvy“, před zásadou, podle níž nikdo nemůže převést více práv, než má sám. Poukazuje i na ustanovení § 20 zákona č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, a dovozuje, že platí-li jeho režim pro převod akcií, „nevidí důvod, proč by měl být výklad právních norem týkajících se společnosti s ručením omezeným v tomto ohledu rigidnější, když i s převodem obchodního podílu ve formě akcií u akciové společnosti se prosazuje dobrá víra, která se navíc předpokládá“.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z o d ů v o d n ě n í :

Nejvyšší soud shledává dovolání přípustným podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., a to pro řešení otázky aplikace ustanovení § 446 obch. zák. na nabytí obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným, dovolacím soudem dosud neřešené.

Vzhledem k datu uzavření druhé smlouvy je pro další úvahy Nejvyšší soudu rozhodný především výklad obchodního zákoníku ve znění účinném od 1. 1. 2001.

Podle ustanovení § 446 obch. zák. kupující nabývá vlastnické právo i v případě, kdy prodávající není vlastníkem prodávaného zboží, ledaže v době, kdy kupující měl vlastnické právo nabyt, věděl nebo vědět měl a mohl, že prodávající není vlastníkem a že není ani oprávněn zbožím nakládat za účelem jeho prodeje.

Podle § 115 obch. zák. může společník se souhlasem valné hromady smlouvou převést svůj obchodní podíl na jiného společníka, nestanoví-li společenská smlouva jinak (odstavec první). Připouští-li to společenská smlouva, může společník převést svůj obchodní podíl na jinou osobu. Společenská smlouva může podmínit převod obchodního podílu na jinou osobu i souhlasem valné hromady. Má-li společnost jediného společníka, je obchodní podíl vždy převoditelný na třetí osoby (odstavec druhý).

Obecnou podmínkou pro převod vlastnického či jiného práva je, aby převodce byl nositelem převáděného práva (dominium auctoris). Ustanovení § 446 obch. zák. v zájmu právní jistoty kupujícího (jakož i dalších případných smluvních partnerů kupujícího) stanoví, a to pouze pro účely prodeje movitých věcí na základě kupní smlouvy podle části třetí, hlavy II, dílu I obchodního zákoníku (a s ohledem na výslovný odkaz obsažený v ustanoveních § 554 a § 483 obch. zák. i pro účely smlouvy o dílo a smlouvy o prodeji podniku), že kupující, který je v dobré víře, nabude vlastnické právo k převáděné věci i tehdy, není-li prodávající jejím vlastníkem a ani není oprávněn s věcí nakládat za účelem jejího prodeje. Důsledkem nabytí vlastnického práva kupujícím je jeho

pozbytí skutečným vlastníkem.

Právní úprava nabytí od nevlastníka, zakotvená v ustanovení § 446 obch. zák. (jakož i v ustanovení § 20 zákona o cenných papírech), tak představuje výjimku z obecné právní zásady, podle níž nikdo nemůže převést na druhého více práv, než má sám. Z povahy výjimky pak plyne, že ustanovení o výjimce nelze vykládat rozšiřujícím způsobem a lze je aplikovat pouze v případech, pro něž byla výjimka konstruována (obdobně srov. např. odůvodnění usnesení Ústavního soudu ze dne 5. 2. 2004, sp. zn. II. ÚS 624/2002).

K ustanovení § 446 obch. zák. se opakovaně vyjádřil i Ústavní soud. V nálezech ze dne 28. 8. 2001, sp. zn. [IV. ÚS 112/2001](#), ze dne 26. 8. 2003, sp. zn. [I. ÚS 437/02](#), či ze dne 13. 6. 2006, sp. zn. [Pl. ÚS 75/04](#), uzavřel, že ustanovení § 446 obch. zák. zasahuje významným způsobem do ústavně zaručeného práva vlastnit majetek (článek 11 Listiny základních práv a svobod – dále jen „Listina“) a upřednostňuje před ním dobrou víru a jistotu účastníků obchodněprávních vztahů. Koncepce upřednostnění dobré víry nabyvatele před ochranou vlastnického práva původního vlastníka představuje v rovině ústavněprávní zákonné omezení jednoho z nejpodstatnějších základních práv a svobod (článek 4 odst. 4 Listiny), jež je třeba vykládat tak, aby byla šetřena podstata vlastnického práva a aby takové omezení nebylo zneužíváno k jiným účelům, resp. aby takové zneužívání nebylo ze strany soudu přijatým výkladem tolerováno či aprobováno.

Z výše uvedeného je zřejmé, že extenzivní výklad ustanovení § 446 obch. zák., respektive jeho analogická aplikace na situace, pro něž nebylo určeno, by byly v rozporu s jeho povahou a účelem tak, jak jsou vyloženy výše. Proto je nelze, a to ani analogicky, aplikovat na nabytí obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným.

Na výše uvedeném závěru nemůže ničeho změnit ani argumentace dovolatele opírající se o princip materiální publicity obchodního rejstříku. Skutečnost, že nabyvatel obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným uzavírá smlouvu o jeho převodu s osobou zapsanou v obchodním rejstříku jako společník a jedná tak v důvěře ve správnost zápisu v obchodním rejstříku, nemůže sama o sobě vést k nabytí obchodního podílu za situace, kdy osoba zapsaná jako společník v obchodním rejstříku jím ve skutečnosti není (obdobně viz argumentaci Ústavního soudu v usnesení ze dne 1. 8. 2006, sp. zn. II. ÚS 349/2003, k dobré víře ve správnost zápisu v katastru nemovitostí).

Dobrá víra dovolatele ve správnost zápisu v obchodním rejstříku při uzavírání smlouvy o převodu obchodního podílu však přesto právní význam mít může. Jak totiž Nejvyšší soud uzavřel již v usnesení uveřejněném pod číslem 50/2008 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 50/2008“), na něž v podrobnostech odkazuje, lze obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným vydržet jako věc movitou.

Uvedený závěr opřel Nejvyšší soud zejména o teleologický výklad úpravy vydržení, podle něhož je účelem institutu vydržení umožnit nabytí vlastnictví držiteli, který věc dlouhodobě ovládá v dobré víře, že je jejím vlastníkem, a uvést do souladu dlouhodobý faktický stav se stavem právním. V právní úpravě vydržení se tak promítá jeden ze základních principů právního státu (článek 1 odst. 1 Ústavy České republiky), totiž princip právní jistoty.

V této souvislosti považuje Nejvyšší soud za potřebné zdůraznit, že v ustanoveních § 446 obch. zák. a § 20 zákona o cenných papírech, se – na rozdíl od právního institutu vydržení – nepromítá obecný právní princip (což by ospravedlňovalo jejich aplikaci per analogiam na nabytí obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným). Jak vysvětleno výše, jde o výjimku z obecné právní zásady. Proto úvaha dovolatele (podle níž platí-li režim ustanovení § 20 zákona o cenných papírech pro převod akcií „nevidí důvod, proč by měl být výklad právních norem týkajících se společnosti s ručením omezeným v tomto ohledu rigidnější“) neobstojí.

Závěr odvolací soudu, podle kterého ustanovení § 446 obch. zák. na nabytí obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným aplikovat nelze, je tedy správný. Dovolání je přesto důvodné.

Odvolací soud, ačkoliv správně posuzoval, zda žalobci, domáhajícímu se vyloučení sporného obchodního podílu z konkursní podstaty úpadkyně (§ 19 odst. 2 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění účinném do 31. 12. 2007), svědčí právo vylučující zařazení této majetkové hodnoty do soupisu majetku konkursní podstaty (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu uveřejněný pod číslem 27/2003 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek), nevzal v úvahu – poté, co dospěl k závěru o neplatnosti obou smluv o převodu obchodního podílu – závěr přijatý Nejvyšším soudem v R 50/2008. Nezabýval se proto tím, zda žalobce, popřípadě již Z. K., s ohledem na okolnosti projednávané věci nenabyli sporný obchodní podíl vydržením (§ 129 odst. 2, § 134 obč. zák.). Jeho právní posouzení je tak neúplné, a tudíž i nesprávné.

Nejvyšší soud proto rozsudek odvolacího soudu zrušil. Jelikož důvody, pro které nemohl obstát napadený rozsudek, dopadají i na rozhodnutí soudu prvního stupně, Nejvyšší soud zrušil i je a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2, část věty za středníkem, a odst. 3 o. s. ř.).